

Örgütler Arası Ağlar ile İlgili Çalışmaların Bibliyometrik Analizi Bibliometric Analysis of Studies on Inter-Organizational Networks

Buse ÇETİ^a Kurban ÜNLÜÖNEN^b

^aAnkara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Turizm Fakültesi, Ankara, Türkiye. buse.ceti@hbv.edu.tr

^bAnkara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Turizm Fakültesi, Ankara, Türkiye. kurban.unluonen@hbv.edu.tr

MAKALE BİLGİSİ

ÖZET

Anahtar Kelimeler:

Sosyal ağlar
Örgütler arası ağlar
Bibliyometrik analiz

Amaç – Bu çalışmada örgütler arası ağlar ile ilgili gerçekleştirilen bilimsel çalışmalara ilişkin genel bir çerçeve sunulması amaçlanmaktadır. Aynı zamanda örgütler arası ağlar ve turizm konularını birlikte ele alan çalışmaların mevcut durumunun belirlenmesi de amaçlanmaktadır.

Yöntem – Araştırmada performans analizi ve bilim haritalaması teknikleri kullanılarak bibliyometrik analiz gerçekleştirilmiştir. Veriler WoSCC (Web of Science Core Collection) veri tabanından elde edilmiş ve analizler kapsamında VOSviewer yazılım aracından yararlanılmıştır.

Gönderilme Tarihi 6 Ocak
2024

Revizyon Tarihi 21 Mart 2024

Kabul Tarihi 23 Mart 2024

Bulgular – Araştırmada örgütler arası ağlar ile ilgili gerçekleştirilen çalışmaların sayısının yıllara göre gösterdiği değişim tespit edilmiştir. Konu hakkında en fazla çalışma gerçekleştiren yazarlar ile gerçekleştirilen çalışmalarda en sık kullanılan anahtar kelimeler belirlenmiştir. Örgütler arası ağlar ve turizm konularını birlikte ele alan çalışmalar çeşitli bibliyometrik ölçütler açısından değerlendirilmiştir.

Tartışma – Örgütler arası ağlar ile ilgili çalışmaların sayısının artış eğiliminde olduğu tespit edilmiştir. Ancak konunun birçok açıdan henüz hiç ele alınmadığı veya az sayıda çalışmada ele alındığı görülmüştür. Özellikle örgütler arası ağlar ile turizm konularını birlikte inceleyen çalışmaların artırılmasının turizm olgusuna daha fazla açıklık getireceği düşünülmektedir. Bununla birlikte konu ile ilgili uluslararası literatüre düşük düzeyde katkı sağlayan Türkiye'nin daha fazla çalışma üretmesinin faydalı olabileceği ifade edilebilir.

Makale Kategorisi:

Araştırma Makalesi

ARTICLE INFO

ABSTRACT

Keywords:

Social networks
Inter-organizational networks
Bibliometric analysis

Purpose – This study aims to present a general framework for scientific research related to inter-organizational networks. It also seeks to pinpoint the current status of research that addresses both inter-organizational networks and tourism topics together.

Design/methodology/approach – The present research conducted a bibliometric analysis using performance analysis and science mapping techniques. The study gathered data from the WoSCC (Web of Science Core Collection) and utilized the VOSviewer software tool for analysis.

Received 6 January 2024

Revised 21 March 2024

Accepted 23 March 2024

Findings – The research revealed the changing trend in the number of studies conducted on inter-organizational networks over the years. It identified the writers who contributed most to the field and the keywords frequently appearing in these studies. Furthermore, the study evaluated research that explores both inter-organizational networks and tourism topics together against various bibliometric measures.

Article Classification:

Research Article

Discussion – The research found an upward trend in studies focusing on inter-organizational networks. However, it was also observed that many aspects of the subject have remained unexplored or addressed only in a few studies. The research suggests that specifically increasing the number of studies examining inter-organizational networks together with tourism could significantly clarify the understanding of tourism phenomena. Additionally, the study highlights that increasing the amount of research from Turkey will be beneficial, which currently makes a limited contribution to the international literature on the subject.

Önerilen Atıf/Suggested Citation

Çeti, B., Ünlüönen, K. (2024). Örgütler Arası Ağlar ile İlgili Çalışmaların Bibliyometrik Analizi, *İşletme Araştırmaları Dergisi*, 16 (1), 532-549.

1. GİRİŞ

Sosyal birer varlık olarak örgütler bilgi edinmek ve kaynak sağlamak gibi çeşitli amaçlarla birbirleri ile ilişki kurmaktadır. Örgütler arası ilişkilerin farklı türleri bulunmakta (Dowling vd., 1996: 156; Rosenkopf ve Schleicher, 2008: 426) ve kurulan ilişkiler sonucunda örgütler arası ağlar oluşmaktadır. Düğümlerin örgütleri temsil ettiği sosyal ağları ifade eden örgütler arası ağlar (Shumate, 2011: 435), örgütlere birtakım faydalar sağlamaktadır. Örgütler arası ağlar bir kez oluşturulduktan sonra, sonraki örgütsel davranış ve stratejiyi etkilemektedir (Mizruchi ve Galaskiewicz, 1994: 238). Ağ yapıları bir firmanın stratejik kararları için kaynaklar ve fırsatlar sağlamaktadır (Falcone vd., 2020: 347). Örgütler arası bağlantılar kurularak dış ortaklar ile ne ölçüde iş birliği yapıldığı, bireysel olarak elde edilemeyecek bilgi ve kaynaklara erişme yeteneğini belirlemektedir (Santa vd., 2023: 318). Bir ağda faaliyet gösteren firmalar, rekabet etme yeteneklerini arttırmak için, bağımsız olarak faaliyet gösteren münferit firmalara göre erişebilecekleri çok daha fazla kaynağa sahiptirler (Hitt vd., 2002: 354). Firmanın ağları ve bu ağların firmanın faydalanmasına izin verdiği kaynaklar sürdürülebilir rekabet avantajı kaynağı olarak hizmet edebilmektedir (Gulati vd., 2000: 207).

Sunulan ürünün soyut olması, kolayca taklit edilebilmesi gibi çeşitli sebeplerle rekabet şartlarının yoğun olduğu turizm sektöründe örgütler arası ağlar oldukça önem arz etmektedir. Bir coğrafi bölgeye ziyaretçileri çekmeyi, bu ziyaretçileri ağırlamayı ve taleplerini karşılamayı amaçlayan bir dizi faaliyeti içeren turizm; ulaşımı, başlangıç noktasında alınan hizmetleri, yerleşim altyapılarını, destinasyondaki hizmetleri kapsamaktadır ve tüm bu hizmetlerin oldukça karmaşık bir değer zincirini ifade etmesi sebebiyle rekabetçi konumlarını korumayı ve geliştirmeyi amaçlayan turizm firmaları için ağ oluşturma kritik bir temel haline gelmiştir (Plaza vd., 2011: 465). Turizm, ağlar gibi iş birlikçi ilişkilerin geliştirilmesinin veya oluşturulmasının doğal bir sonuçtan daha fazlası olduğu, yüksek düzeyde karşılıklı bağımlılıkla karakterize edilen bir sektördür (Wilkinson ve March, 2008: 27). Buna göre sağlamış olduğu avantajlardan yararlanmak isteyen turizm örgütleri çeşitli biçimlerde ağ oluşturabilmekte veya ağlara dahil olabilmektedirler. Bünyelerinde mevcut olmayan kaynaklara erişebilmek için başkalarıyla ağ ilişkilerine giren turizm işletmeleri arasında ağ oluşturma farklı şekillerde olabilmektedir (Ying ve Norman, 2017: 516).

Görüldüğü üzere örgütler arası ağlar örgütlere birçok farklı fayda sağlamakta ve turizm sektörünün sahip olduğu özellikler dolayısıyla sektördeki örgütler açısından oldukça önem arz etmektedir. Ortaya çıkışından bu yana örgütler arası ağlar konusunun literatürde; performans (De Wever vd., 2005; Gulati vd., 2011; Karayanni, 2015), öğrenme (Knight, 2002; Gibb vd., 2017), güven (Neergaard ve Uthøi, 2006), yönetim (Provan ve Kenis, 2008), liderlik (Müller-Seitz, 2012), yenilik (Belso-Martínez vd., 2020), duygusal zekâ (Santa vd., 2023) gibi birçok farklı açıdan ele alındığı görülmektedir. Bu doğrultuda hem örgütler arası ağlar konusunu ele alan çalışmalara ilişkin hem de örgütler arası ağlar ile turizm konularını birlikte alan çalışmalara ilişkin genel bir çerçevenin sunulmasının faydalı olacağı düşünülmektedir.

Örgütler arası ağlar ile ilgili oluşan literatürü farklı açılardan inceleyen çalışmalar bulunmaktadır (Oliver ve Ebers, 1998; Provan vd., 2007; Zaheer vd., 2010; Fowler ve Reisenwitz, 2013; Dagnino vd., 2015; Toigo, 2017; Farias ve Hoffmann, 2018; Marchiori ve Franco, 2020; Çubukcu, 2021; K.N. ve Thomas, 2021; van der Weert vd., 2022; Ceesay, 2023). Aynı zamanda turizm ağlarına (van der Zee ve Vanneste, 2015), turizmde örgütler arası ilişkilere (Mwesumo ve Halpern, 2019) veya turistik destinasyonların rekabet gücünde örgütler arası ağların rolüne (Corrêa ve Franco, 2023) ilişkin literatürün incelendiği çalışmaların bulunduğu da görülmektedir. Bu araştırma benimsenen metodoloji ve kapsam açısından belirtilen çalışmalardan farklılaşmaktadır.

2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Örgütler Arası Ağlar

Ağ, düğüm adı verilen canlı veya cansız bazı birimler ile bu birimler arasındaki bağlantılardan oluşmaktadır (Gürsakar, 2018: 5). Sosyal bir ortam söz konusu olduğunda düğüm yerine aktör terimi de kullanılabilir (Tunalı, 2016: 6). Bir aktör, bir sosyal ağdaki ilgi konusu sosyal varlıktır (Hill, 2003: 48). Sosyal ağ, aktörler kümesi ile bunlar arasındaki sosyal bağları ifade etmektedir (Wasserman ve Faust, 1994: 9-18) ve birbirleriyle sosyal ilişkileri olan bir dizi aktör olarak tanımlanmaktadır (Zheng ve Luo, 2022: 7). Sosyal ağ perspektifleri, daha geniş bir sosyal yapının üyeleri olarak insanlar, gruplar ve örgütler arasındaki ilişkilerle ilgilidir (Matthews vd., 2015: 239). Ağ perspektifleri, ekonomik eylemlerin yerleşik oldukları sosyal bağlamdan

etkilendiği ve eylemlerin aktörlerin sosyal ağlardaki konumundan etkilenebileceği genel fikri üzerine kuruludur (Gulati, 1998: 295). İktisadi eylemlerin sosyal yapıdan ne şekilde etkilendiği yerleşiklik kavramı ile açıklanmaktadır (Torun ve Eğilmez, 2014: 72) ve sosyal sermaye kavramının, yerleşiklik yaklaşımının temel savlarını görece somut hale getirdiği ifade edilebilmektedir (Fayganoğlu, 2019: 253).

Bir bireyin veya sosyal birimin sahip olduğu ilişkiler ağı içinde yerleşik bulunan, bu ilişkiler ağı aracılığıyla mevcut olan ve bu ilişkiler ağından elde edilen mevcut ve potansiyel kaynakların toplamı sosyal sermaye olarak adlandırılmaktadır (Nahapiet ve Ghoshal, 1998: 243). Ancak sosyal sermaye edinimine olanak sağlayan ilişkiler niteliklerine göre farklılık gösterebilmekte ve literatürde temelde ilişkilerin niteliklerine ilişkin üç farklı görüş bulunduğu görülmektedir. Bu görüşler; güçlü bağlar yaklaşımı (Coleman, 1988), zayıf bağlar yaklaşımı (Granovetter, 1973) ve yapısal boşluklar yaklaşımı (Burt, 1992) olarak sıralanabilir. Bununla birlikte sosyal ağlar değerlendirilirken sosyal sermaye edinimine olanak sağlayan olumlu bağların yanında faydalı olmayan sonuçlar doğuran olumsuz bağlar da dikkate alınmalıdır. Bu kapsamda Labianca ve Brass (2006: 596) tarafından olumlu ilişkilerden türeyen sosyal varlıkların veya sosyal sermayenin ve olumsuz ilişkilerden türeyen sosyal yükümlülüklerin muhasebesi şeklinde tanımladıkları sosyal bilanço kavramının ortaya atıldığı görülmektedir.

Aktörün ekonomik eylemleri üzerinde etki sahibi olan veya sosyal sermaye edinimine olanak tanıyan sosyal ağlar örgütsel araştırmalara konu olmuştur. Sosyal ağ paradigmasını kullanan örgütsel araştırma çabalarının iki ana grupta sınıflandırılması gerektiğini ifade eden Sozen vd. (2009: 30) örgüt içi ve örgütler arası ağların araştırmacılar için iki farklı çalışma düzeyi olduğunu, örgüt içi ağ çalışmaları çalışanlar, birimler ve bölümler arasındaki ilişki kalıplarının belirlenmesine odaklanırken örgütler arası ağ çalışmalarının sektörler veya bir ekonomideki örgütler arasındaki bağ oluşumlarını ele aldığını belirtmektedir. Bu çalışmanın konusunu örgütler arası ağlar oluşturmaktadır.

Örgütler arası ağlar kapsamında örgütler yalnızca özel sektör işletmelerinden oluşmamakta, birbirleriyle ilişki içerisinde bulunan farklı türdeki örgütler ağlar oluşturabilmektedir. Örneğin, örgütler arası ilişkiler istemli veya istemsiz ve simetrik veya asimetrik biçimlerde oluşabilmekte ve istemsiz ilişkiler altında yer alan iki kategoriden biri olan zorunlu ilişkiler kapsamında düzenleyici organlar ile kurulan ilişkiler bulunmaktadır (Haehlen, 1995: 52). Örgütler arası ağlar; para, bilgi ve personel gibi kaynakların değiş tokuşu yoluyla birbirine bağlanan kamu örgütleri ve/veya özel örgütlerden oluşmaktadır (Friedland ve Palmer, 1984: 397). Aynı zamanda kamu örgütleri ve özel örgütler ile birlikte kâr amacı gütmeyen örgütlerden de bahsedilmektedir (Mandell, 1999: 45). Bu kapsamda örgütler arası ağlar çeşitli örgüt türlerini içerebilmektedir.

Özetle çeşitli türdeki örgütler diğer örgütlerle farklı amaçlarla ve farklı biçimlerde ilişkiler kurabilmekte ve kurulan ilişkiler sonucunda ortaya çıkan ağlar kendisini oluşturan örgütlere faydalar sağlayabilmektedir. Ağların çeşitli alanlarda sağladığı faydalar, örgütlerin diğer örgütlerle ilişki kurma sebepleri arasında yer almaktadır. Örneğin; gereklilik, asimetri, karşılıklık, verimlilik, istikrar ve meşruiyet örgütlerin birbirleri ile ilişki kurma sebepleri arasında bulunmaktadır (Oliver, 1990: 242-246). Örgütler; meşruiyet kazanma, müşterilere verimli bir şekilde hizmet etme, kaynak kazanma ve operasyonel sorunları çözme ihtiyacı da dahil olmak üzere çeşitli sebeplerle ağlara katılmakta veya ağ oluşturmaktadırlar (Fowler ve Reisenwitz, 2013: 66). Nitekim örgütler arası ağlar hakkındaki literatür başlangıçta ilişkilerin sağladığı çeşitli faydalara olan ilgiden doğmuştur (Zaheer vd., 2010: 63). Ancak örgütler arası ağlar faydaları ile birlikte birtakım olumsuzlukları da barındırabilmektedir. Faydalarına rağmen örgütler arası ağlar; farklı girişimcilerin çıkarlarını bir araya getirme zorluğu, özerkliğin azalabilmesi, fırsatçı davranışlar gibi riskleri, zorlukları ve dezavantajları da beraberinde getirmektedir (Farias ve Hoffmann, 2018: 96-97). Örgütler arası ağların dezavantajları arasında; üye olmanın gerektirdiği bağlılıklar, örgütler arası ağa dahil olmanın maliyetlerinin ve çabasının değerlendirilmesinin ve tahmin edilmesinin zor olması, ilişkilerin gelişmesinin zaman almasıyla birlikte gelen riski içermesi, bazı yönetim normlarının sıklıkla ihlal edilmesi, birçok örgütler arası ağın gelenekleri içermesi, birçok örgütler arası ağın aynı zamanda bağlılık ve bağımlılık içermesi, örgütler arası ağların kartellere dönüşebilmesi yer almaktadır (Pesämaa, 2007: 4-5). Kartellerde olduğu gibi belirli koşullar altında bir iş birliği ağının ekonominin tamamı üzerinde olumsuz etkileri bulunabilmesi veya ağların da başarısız olabilmesi, örgütler arası ağların her zaman olumlu sonuçlar doğurmadığını gösteren örneklerdir (Provan vd., 2007: 505).

2.2. Bibliyometrik Analiz

Bibliyometrik analiz, gerçekleştirilen bilimsel çalışmaların nicel açıdan incelenmesine olanak tanıyan bir analizdir. Bilimsel çıktıyı değerlendirmek ve bilimsel bir alandaki mevcut araştırma eğilimlerini göstermek için kullanılmaktadır (Bokun ve Nazarko, 2023: 6). Belirli bir konudaki çok sayıda çalışmaya sistematik bir genel bakış sağlamayı mümkün kılmaktadır (Ivanitskaya vd., 2021: 3759). Bibliyometri terimi ilk olarak Pritchard (1969) tarafından kullanılmış olup (Griffin vd., 2021: 4357) terim, “matematik ve istatistiksel yöntemlerin kitaplara ve diğer iletişim araçlarına uygulanması” şeklinde tanımlanmıştır (Pritchard, 1969). Büyük miktarlardaki bibliyografik verileri işlemek için ideal olan bibliyometrinin nicel yapısı, yazarın önyargılarını ortadan kaldırmaya yardımcı olmaktadır (Donthu vd., 2021: 49). Yayınlanmış araştırmaların tanımlanması, değerlendirilmesi ve izlenmesi için nicel bir yaklaşım kullanan (Zupic ve Čater, 2015: 430) bibliyometrik yöntemlerden yararlanılarak çok sayıda çalışma yapılmıştır (Koseoglu vd., 2016: 180).

Bibliyometrik analiz çeşitli amaçlarla gerçekleştirilmektedir. Bilim insanları bibliyometrik analizi, mevcut literatürdeki yeni eğilimleri ve gelişmeleri ortaya çıkarmak, iş birliği kalıplarını ve araştırma kompozisyonunu analiz etmek ve belirli alanların bilgi yapısını keşfetmek gibi çeşitli sebeplerle kullanılmaktadır (Zhang vd., 2023). Bibliyometrik araştırmaların; alanın nereye gittiğini anlamak için evrimsel nüansların takip edilmesi, gelecekteki araştırma yönlerini belirlemek için önemli bilgi boşluklarının tanınması, daha ileri inceleme için anormalliklerin tespit edilmesi gibi katkıları bulunmaktadır (Mukherjee vd., 2022: 105).

Literatürde bibliyometrik analiz kapsamında farklı tekniklerin bulunduğu görülmektedir. Bibliyometrik analiz teknikleri performans analizi ve bilim haritalaması olmak üzere iki kategoriye ayrılmakta ve performans analizi araştırma bileşenlerinin katkılarına hesaba katarken bilim haritalaması ise araştırma bileşenleri arasındaki ilişkilere odaklanmaktadır (Donthu vd., 2021: 287). Bibliyometrideki çeşitli teknikler değerlendirici ve ilişki olarak da kategorize edilebilmektedir (Benckendorff ve Zehrer, 2013: 126). Performans analizi değerlendirici teknik kapsamında, bilim haritalaması ise ilişki teknik kapsamında ele alınmaktadır (Mukherjee vd., 2022: 103; Deb vd., 2023). Bilim haritalaması, bilimsel alanların yapısını ve dinamiklerini ortaya çıkarmayı, performans analizi ise bireylerin ve kurumların araştırma ve yayın performanslarını değerlendirmeyi amaçlamaktadır (Zupic ve Čater, 2015: 431). Nicel ve nitel olmak üzere iki kategoriye ayrılan farklı ölçümlerle gerçekleştirilebilen performans analizi kapsamında doküman, yazar, dergi ve ülke sayısı nicel ölçümler altında yer alırken dokümanların aldığı atıfların sayısı ile h-endeksi gibi bibliyometrik indeksler nitel ölçümler altında yer almaktadır (Cobo vd., 2011: 152-153). Performans analizi yayın ile ilişkili ölçümler, atıf ile ilişkili ölçümler ve atıf ve yayın ile ilişkili ölçümler olmak üzere üç başlık altında ele alınırken bilim haritalaması teknikleri ise atıf analizi (citation analysis), ortak atıf analizi (co-citation analysis), bibliyografik eşleştirme (bibliographic coupling), ortak kelime analizi (co-word analysis)¹ ve ortak yazarlık analizi (co-authorship analysis) olarak sıralanmaktadır (Donthu vd., 2021: 288).

3. YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Örgütler, çeşitli sebeplerle ağlara katılmakta veya ağlar oluşturmakta ve bu ağlar örgütlere çeşitli kaynaklar sağlamaktadır. Örgütlere çeşitli avantajlar sağlayan örgütler arası ağlar konusu ile ilgili birçok çalışma gerçekleştirilmiş olup bu çalışmalar ile ilgili genel bir çerçevenin sunulması bu araştırmanın amacını oluşturmaktadır. Bununla birlikte turizm sektörünün sahip olduğu özelliklere bağlı olarak örgütler arası ağlar konusunun turizm bağlamında önemli bir yere sahip olması sebebiyle araştırmada örgütler arası ağlar ile turizm konularını birlikte ele alan çalışmalara yönelik mevcut durumun ortaya konulması da amaçlanmaktadır.

Örgütler arası ağlar ile ilgili gerçekleştirilen çalışmalara ilişkin mevcut durumun yıl, araştırma alanları vb. çeşitli göstergeler açısından sayısal olarak ortaya konulması, konu ile ilgili çalışma gerçekleştiren yazarların ve bu yazarlar arasındaki iş birliklerinin tespit edilmesi ve gerçekleştirilen çalışmalarda öne çıkan konuların

¹ Yayının asıl içeriğini inceleyen bir teknik olan (Donthu vd., 2021: 289) ve doküman başlıklarında, anahtar kelimelerde veya özetlerde birlikte geçen kavramlar arasındaki bağlantıları bulan (Zupic ve Čater, 2015: 435) ortak kelime analizinin literatürde ortak varlık analizi (co-occurrence analysis) şeklinde de isimlendirildiği görülmektedir (Phan vd., 2021: 52; Poje ve Zaman Groff, 2022: 454).

veya birlikte ele alınan konuların belirlenerek araştırma eğilimlerinin ortaya çıkarılması açısından bu araştırmanın önemli olduğu düşünülmektedir. Örgütler arası ağlar ile turizm konularını birlikte ele alan çalışmaların incelenmesi de araştırmayı önemli kılan unsurlar arasında yer almaktadır. Bununla birlikte bu araştırmanın örgütler arası ağlar ile ilgili literatürü inceleyen diğer çalışmalardan farklılaşması sebebiyle faydalı sonuçlar sunacağı ifade edilebilir.

3.2. Veri Toplama Süreci

Veri toplama, genel bibliyometrik analiz iş akışında her zaman ilk adımdır (Xu ve Xu, 2023: 624) ve bibliyometrik veriler çeşitli kaynaklardan toplanabilmektedir (Ali ve Ali, 2023). Bu çalışmada veriler en güvenilir veri tabanı olduğu (Laengle vd., 2018: 1247; Mas-Tur vd., 2019: 982) belirtilen Web of Science Core Collection (WoSCC) veri tabanından 11.12.2023 tarihinde elde edilmiştir. Örgütler arası ağlar ile ilgili gerçekleştirilen çalışmalara ilişkin verilerin elde edilme süreci ile ilgili detaylar Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1. Veri Toplama Süreci

Veri Tabanı	Web of Science Core Collection Sürümler (Editions): Tümü (All)	
Arama Alanı ve Arama Terimleri	Arama alanı: Konu (Topic) Arama terimleri: “interorganizational network*” or “inter-organizational network*” or “interorganisational network*” or “i-inter-organisational network*”	N = 1273
Dahil Etme Kriterleri	Doküman türü: Makale (article), derleme makalesi (review article) Doküman dili: İngilizce (English)	N = 1047

Araştırmada örgütler arası ağlar ile turizm konularını birlikte ele alan çalışmaların mevcut durumunun belirlenebilmesi için ise 07.01.2024 tarihinde WoSCC tüm sürümler içerisinde konu arama alanında (“interorganizational network*” or “inter-organizational network*” or “interorganisational network*” or “i-inter-organisational network*”) and tourism biçiminde arama yapılmış ve arama sonucunda 36 sonuca ulaşılmıştır. Arama terimleri kısmında kullanılan yıldız işareti (*) arama terimleri ile ilgili tüm varyasyonların kapsama alınabilmesi için kullanılmıştır. Yıldız işareti karakter olmaması da dahil olmak üzere herhangi bir karakter grubunu ifade etmektedir (Web of Science Core Collection Help, 2023).

3.3. Verilerin Analizi

Örgütler arası ağlar ile ilgili çalışmaların genel çerçevesinin ortaya konulması amacı ile performans analizi ve bilim haritalaması teknikleri kullanılarak bibliyometrik analiz gerçekleştirilmiştir. Bibliyometrik analiz kapsamında kullanılacak farklı yazılım araçları bulunmaktadır (Moral-Muñoz vd., 2020). Bu çalışmada bilim haritalaması için VOSviewer (Sürüm: 1.6.20) yazılım aracı kullanılmıştır. Performans analizi için ise farklı herhangi bir yazılım aracı kullanılmamış olup Web of Science veri tabanındaki ölçümlerden ve bilim haritalaması için kullanılan VOSviewer yazılım aracından yararlanılmıştır. Bibliyometrik ağları oluşturmak ve görselleştirmek için kullanılan bir yazılım aracı olan (VOSviewer, 2023) VOSviewer van Eck ve Waltman (2010) tarafından sunulmuştur. Ortak yazarlık analizi, ortak varlık analizi, atıf analizi, bibliyografik eşleştirme ve ortak atıf analizi dahil olmak üzere beş tür işlev sağlayan VOSviewer (Xia ve Zhong, 2021: 2), kullanıcıların bibliyografik kayıtları doğrudan Web of Science (WoS), PubMed, Google Scholar ve Scopus veri tabanlarından indirmelerine olanak tanır (Hosseini vd., 2018: 237).

Örgütler arası ağlar konusunda gerçekleştirilen çalışmaların belirlenebilmesi için gerçekleştirilen arama sonucunda ulaşılan 1047 sonuç ile ilgili performans analizi kapsamında yıllara, dergilere, ülkelere/bölgelere ve araştırma alanlarına göre yayın sayıları, yazarların yayın ve atıf sayıları ile yazarların kullandıkları anahtar kelimeler (author keywords) ve bu anahtar kelimelerin kullanım sıklıkları incelenmiştir. Bilim haritalaması kapsamında ise ortak yazarlık analizi ve ortak varlık analizi gerçekleştirilmiştir.

Performans analizi kapsamında yıllara, dergilere, ülkelere/bölgelere ve araştırma alanlarına göre yayın sayılarına ilişkin veriler WoS veri tabanında yer alan sonuçları analiz et (analyze results) sekmesi aracılığıyla elde edilmiştir. Yazarların yayın ve atıf sayıları ile yazarların kullandıkları anahtar kelimeler ve bu anahtar kelimelerin kullanım sıklıklarına ilişkin veriler VOSviewer programı aracılığıyla elde edilmiştir. VOSviewer programında verilerin incelenmesi için öncelikle WoSCC veri tabanından elde edilen veriler “Tab

Delimited File” “biçiminde “Full Record and Cited References” seçeneği seçilerek dışarıya aktarılmıştır. Dışarıya aktarılan veri dosyaları ise inceleme ve analizler için VOSviewer programına aktarılmıştır. Program içerisinde veriler incelendiğinde yazar isimlerinde ve anahtar kelimelerde yazım biçimi farklılıklardan kaynaklanan tutarsızlıklar olduğu görülmüştür. Bu farklılıkları ortadan kaldırmak için “VOSviewer eş anlamlılar dosyası (VOSviewer thesaurus file)” oluşturulmuştur. Bu dosyanın oluşturulabilmesi için WoSCC veri tabanından elde edilen veri dosyaları VOSviewer programına aktarıldıktan sonra program bünyesinde oluşan yazar isimleri listesi ve anahtar kelimeler listesi dışarıya aktarılmıştır.

Dışarıya aktarılan yazar isimleri dosyasında toplam 2383 yazar ismi bulunmaktadır. İngilizce olmayan karakterler, kısaltmalar vb. çeşitli açılardan kontrol sağlanarak farklı biçimlerde yazılmış ve aynı yazarı ifade eden isimler birleştirilerek² eş anlamlılar dosyası oluşturulmuştur. Farklı biçimlerde yazılan isimlerin aynı yazarı ifade edip etmediğinin tespiti sırasında yazarların WoS profilleri, ilgili yayının WoS kaydındaki yazara ilişkin bilgiler, bağlı oldukları kurumdaki profilleri, doğrulanmış Google Scholar hesapları, özgeçmiş dosyaları ve yayının içindeki yazar bilgileri vb. çeşitli araçlar üzerinden kontrol sağlanmıştır. Toplamda 98 ismin listede bulunan diğer yazarları temsil ettikleri ancak farklı biçimlerde yazıldıkları için farklı yazarlar olarak ele alındıkları görülmüştür. Oluşturulan eş anlamlılar dosyasında bu 98 isim kendileri ile aynı yazarı ifade eden diğer isimlerle birleştirilmiş ve listede toplam 2285 yazar kalmıştır. İncelemeler bu 2285 yazar üzerinden gerçekleştirilmiştir.

Dışarıya aktarılan anahtar kelimeler dosyasında toplam 2652 anahtar kelime bulunmaktadır. İngilizce olmayan karakterler, kısaltmalar, yazım yanlışları vb. çeşitli açılardan kontrol sağlanarak farklı biçimlerde yazılmış ancak aynı anlamda olan anahtar kelimeler birleştirilerek³ eş anlamlılar dosyası oluşturulmuştur. Eş anlamlılar dosyasında tüm anahtar kelimelerin kontrolü sağlanmış olup yalnızca birleştirilme işleminden sonra kullanım sıklığı beş ve üzerinde olacak olan kelimeler ortak bir yazım altında birleştirilmiştir. Bu doğrultuda toplamda 121 anahtar kelimenin listede bulunan diğer anahtar kelimeleri temsil ettikleri ancak farklı biçimlerde yazıldıkları için farklı anahtar kelimeler olarak ele alındıkları görülmüştür. Oluşturulan eş anlamlılar dosyasında bu 121 anahtar kelime kendileri ile aynı anlama gelen diğer anahtar kelimeler ile birleştirilmiş ve listede toplam 2531 anahtar kelime kalmıştır. İncelemeler bu 2531 anahtar kelime üzerinden gerçekleştirilmiştir.

Performans analizi kapsamında yazarların yayın ve atıf sayıları ile yazarların kullandıkları anahtar kelimeler ve bu anahtar kelimelerin kullanım sıklıklarına ilişkin verilerin elde edilebilmesi ve bilim haritalaması kapsamında ortak yazarlık analizi ve ortak varlık analizlerinin gerçekleştirilebilmesi için WoSCC veri tabanından indirilen veri dosyaları ile birlikte yazar isimleri ve anahtar kelimeler için oluşturulan eş anlamlılar dosyaları da VOSviewer programına aktarılarak analizler gerçekleştirilmiştir. Araştırmada son olarak örgütler arası ağlar ve turizm konularını birlikte ele alan çalışmaların tespiti için gerçekleştirilen arama sonucunda ulaşılan 36 sonuç ile ilgili performans analizi kapsamında doküman türüne, doküman diline, yıllara, dergilere, ülkelere/bölgelere ve araştırma alanlarına göre yayın sayıları incelenmiştir. İlgili veriler WoS veri tabanında yer alan sonuçları analiz et (analyze results) sekmesi aracılığıyla elde edilmiştir.

4. BULGULAR

Örgütler arası ağlar ile ilgili WoSCC (tüm sürümler) içerisinde konu arama alanında Tablo 1’de belirtilen arama terimleri kullanılarak 11.12.2023 tarihinde gerçekleştirilen arama sonucunda toplam 1273 dokümana ulaşılmıştır. Doküman türü içerisinde makale ve derleme makalesi seçilerek filtreleme yapıldığında 1098 (1044 makale ve 54 derleme makalesi), dil olarak İngilizce seçildiğinde ise 1047 (996 makale ve 51 derleme makalesi)

² Örneğin; “Sydow J” isimli yazarın isminin, WoSCC veri tabanından indirilen veri dosyaları VOSviewer programına aktarıldıktan sonra incelendiğinde üç farklı biçimde (Sydow, J - Sydow, Jorg - Sydow, Joerg) yazıldığı tespit edilmiştir. Farklı yazım biçimleri sebebiyle toplam doküman ve atıf sayısı doğru görünmemektedir. Yazım biçimi sebebiyle üç farklı yazar olarak görülen bu isimler, aynı yazarı ifade ediyorsa tek bir ortak isim (örn: Sydow, Joerg) altında birleştirilmiştir.

³ Örneğin örgütler arası ağ kavramının yazarlar tarafından 20 farklı biçimde (inter-organisational network, interorganizational networks vb.) yazıldığı görülmüş olup tüm farklı yazım biçimleri “inter-organizational network” şeklinde birleştirilmiştir. Bununla birlikte birleştirme sürecinde kelimeler tekil biçimde yazılmıştır.

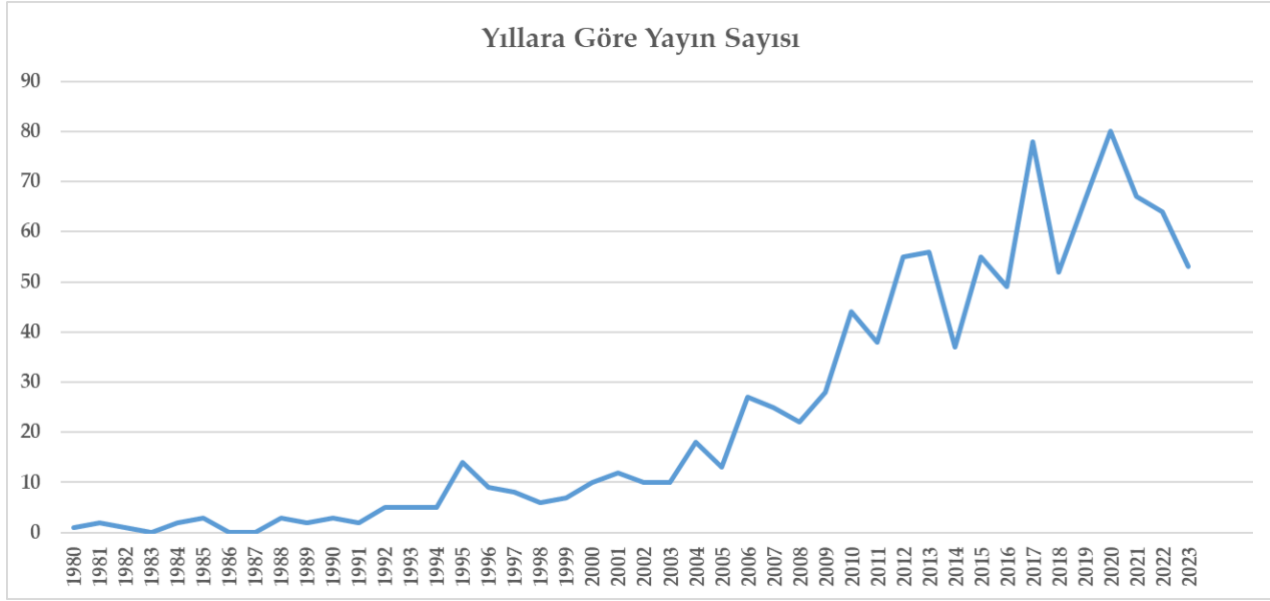
dokümana ulaşılmıştır. Örgütler arası ağlar ile ilgili gerçekleştirilen çalışmaların yıllara göre dağılımı Tablo 2’de yer almaktadır.

Tablo 2. Örgütler Arası Ağlar ile İlgili Yayınların Yıllara Göre Dağılımı

Yıl	Yayın Sayısı	Yıl	Yayın Sayısı	Yıl	Yayın Sayısı	Yıl	Yayın Sayısı
2023	53	2012	55	2001	12	1990	3
2022	64	2011	38	2000	10	1989	2
2021	67	2010	44	1999	7	1988	3
2020	80	2009	28	1998	6	1987	0
2019	66	2008	22	1997	8	1986	0
2018	52	2007	25	1996	9	1985	3
2017	78	2006	27	1995	14	1984	2
2016	49	2005	13	1994	5	1983	0
2015	55	2004	18	1993	5	1982	1
2014	37	2003	10	1992	5	1981	2
2013	56	2002	10	1991	2	1980	1

Kaynak: Web of Science Core Collection veri tabanı

Örgütler arası ağlar ile ilgili gerçekleştirilen en eski çalışmanın 1980 yılında gerçekleştirildiği görülmektedir. En yüksek yayın sayısının olduğu yıl ise 2020 yılıdır. Bununla birlikte veriler 2023 yılı tamamlanmadan önce alındığı için 2023 yılına ait yayın sayısının tüm yılı ifade etmediği göz önünde bulundurulmalıdır. 1983, 1986 ve 1987 yılları kapsamında herhangi bir yayın olmadığı görülmektedir. Şekil 1’de yıllara göre yayın sayısındaki değişimlere ilişkin grafik yer almaktadır.

Şekil 1. Örgütler Arası Ağlar ile İlgili Yayınların Sayısındaki Değişimler

Kaynak: Web of Science Core Collection veri tabanı

Grafik incelendiğinde yayın sayısında yıllar içinde artışlar ve azalışlar gözlenmekle birlikte genel olarak örgütler arası ağlar ile ilgili gerçekleştirilen yayınların sayısında bir yükseliş eğilimi olduğu görülmektedir. Dergiler, ülkeler/bölgeler ve araştırma alanları açısından yayın sayılarına ilişkin bulgular Tablo 3’te görülmektedir. Tabloda yayın sayısı 10’un altında olan dergiler ve yayın sayısı 40’ın altında olan ülkeler ile araştırma alanları bulunmamaktadır.

Tablo 3. Dergilere, Ülkelere/Bölgelere ve Araştırma Alanlarına Göre Yayın Sayıları

Dergi	Yayın Sayısı	Ülke/Bölge*	Yayın Sayısı	Araştırma Alanı	Yayın Sayısı
Social Networks	19	Amerika Birleşik Devletleri	370	İşletme Ekonomisi (Business Economics)	557
Journal of Business Industrial Marketing	18	İngiltere	105	Kamu Yönetimi (Public Administration)	115
Journal of Business Research	18	Hollanda	92	Sosyal Bilimler Diğer Konular (Social Sciences Other Topics)	66
Organization Science	18	Almanya	87	Sosyoloji (Sociology)	59
Journal of Public Administration Research and Theory	16	İtalya	56	Çevre Bilimleri Ekoloji (Environmental Sciences Ecology)	58
Industrial Marketing Management	15	İspanya	49	Halk Çevre İş Sağlığı (Public Environmental Occupational Health)	56
Organization Studies	15	Kanada	45	Bilgisayar Bilimi (Computer Science)	51
Administrative Science Quarterly	14	Çin Halk Cumhuriyeti	45	Devlet Hukuk (Government Law)	50
Public Management Review	11	Fransa	44	Sağlık Bilimleri Hizmetleri (Health Care Sciences Services)	49
Strategic Management Journal	10	Avustralya	41	Mühendislik (Engineering)	48
Sustainability	10	Finlandiya	40	Bilim Teknoloji Diğer Konular (Science Technology Other Topics)	40
Technological Forecasting and Social Change	10	-	-	-	-

*11 kayıt (%1,051) analiz edilen alanda veri içermemektedir.

Kaynak: Web of Science Core Collection veri tabanı

Yayımlar toplam 552 dergi, 75 ülke/bölge ve 71 araştırma alanını kapsamaktadır. Elde edilen sonuçlar doğrultusunda en fazla çalışmaya sahip derginin “Social Networks” olduğu görülmektedir. Ülkeler açısından bakıldığında konu ile ilgili çalışmaların en fazla Amerika Birleşik Devletleri tarafından gerçekleştirildiği görülmektedir. Türkiye tarafından ise üç çalışma gerçekleştirildiği tespit edilmiştir. Bununla birlikte araştırma alanları açısından bakıldığında ise yoğunlaşmanın “İşletme Ekonomisi” alanında olduğu görülmektedir. Yazarların yayın sayılarına ve atıf sayılarına ilişkin bulgular Tablo 4’te yer almaktadır. Tabloda yayın sayısı beşin altında bulunan yazarlar yer almamaktadır. Dört yayına sahip 26, üç yayına sahip 56, iki yayına sahip 210 ve bir yayına sahip 1973 yazar bulunmaktadır.

Tablo 4. En Fazla Yayın Sayısına Sahip Yazarlar ve Yazarların Atıf Sayıları

	Yazar	Yayın Sayısı	Atıf Sayısı
1	Sydow, Joerg	16	1206
2	Lomi, Alessandro	11	333
3	Provan, Keith G.	9	4864
4	Raab, Jorg	9	370
5	Shumate, Michelle	9	209
6	Pallotti, Francesca	8	184
7	Franco, Mario	8	109
8	Kapucu, Naim	7	358
9	Fu, Jiawei Sophia	7	72
10	Mueller-Seitz, Gordon	6	230
11	Morrissey, Joseph P.	6	210
12	Doerfel, Marya L.	6	185
13	Varda, Danielle M.	6	112
14	Lazega, Emmanuel	6	93
15	Greve, Henrich R.	5	577
16	Kohtamaki, Marko	5	281
17	Windsperger, Josef	5	164
18	Cooper, Katherine R.	5	76
19	Raeymaeckers, Peter	5	30
20	Turkina, Ekaterina	5	17

Kaynak: VOSviewer program çıktısı

2285 yazar içerisinde en fazla yayına sahip başka bir deyişle en üretken yazarın “Sydow, Joerg” olduğu görülmektedir. Atıf sayısı açısından bir sıralama yapıldığında ise en fazla atıf sayısına sahip yazarlar Tablo 5’te görülmektedir. Tabloda atıf sayısı 1000’in altında bulunan yazarlar yer almamaktadır.

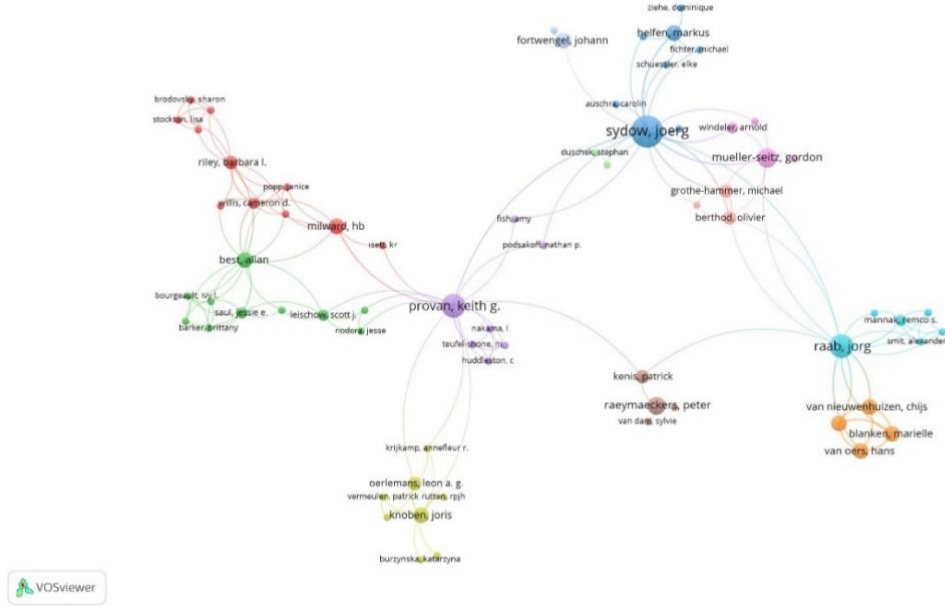
Tablo 5. En Fazla Atıf Sayısına Sahip Yazarlar ve Yazarların Yayın Sayıları

	Yazar	Atıf Sayısı	Yayın Sayısı
1	Provan, Keith G.	4864	9
2	Ahuja, Gautam	3025	2
3	Stuart, Te	2649	2
4	Kenis, Patrick	1997	3
5	Milward, HB	1935	4
6	Rhodes, Raw	1885	1
7	Gulati, Ranjay	1619	2
8	Gargiulo, M	1563	1
9	Hoang, H	1556	1
10	Hybels, RC	1556	1
11	Powell, Walter W.	1309	2
12	Haunschild, Pamela R.	1302	4
13	Owen-Smith, Jason	1294	2
14	Sydow, Joerg	1206	16
15	Beckman, Christine M.	1181	3
16	Agranoff, Robert	1025	2

Kaynak: VOSviewer program çıktısı

Atıf sayıları açısından veriler incelendiğinde en fazla yayın sayısına sahip yazarın atıf açısından 14. sırada yer aldığı görülmektedir. Yayın sayısı beş ve üzerinde olan yazar listesi içerisinde (Tablo 4) yalnızca iki yazarın atıf sayısı 1000 ve üzerinde olan yazar listesinde yer aldığı tespit edilmiştir. Buna göre çalışma sayısı ile atıf sayısının pozitif yönlü bir ilişki içerisinde olmadığı söylenebilir. Yazarlar arasındaki iş birliklerinin tespiti için

bilim haritalaması kapsamında ortak yazarlık analizi gerçekleştirilmiş ve 2285 yazar arasındaki iş birliği ağı oluşturulmuştur. Ancak VOSviewer programı bu 2285 yazarın her birisinin birbiri ile bağlantılı olmadığını ve birbirine bağlı kümelerin en büyüğünün 69 yazardan oluştuğu uyarısını vermiştir. Bu doğrultuda yalnızca bu 69 yazarı içeren kümenin ağ haritası oluşturulmuştur. Şekil 2’de örgütler arası ağlar ile ilgili çalışma gerçekleştiren yazarlar arasındaki iş birliği ağı görülmektedir.

Şekil 2. Yazarlar Arasındaki İş Birliği Ağı

Toplamda 69 yazarı içeren ağın 12 kümeden ve 149 bağlantıdan oluştuğu görülmektedir. Yazarlar arasındaki iş birliklerine ilişkin incelemenin yanında örgütler arası ağlar ile ilgili gerçekleştirilen çalışmalarda yazarların kullandıkları anahtar kelimeler ve bu kelimelerin kullanım sıklıkları incelenmiştir. Tablo 6’da en sık kullanılan anahtar kelimeler yer almaktadır. Toplam 2531 anahtar kelime içerisinde kullanım sıklığı beş ve üzerinde olan 100 anahtar kelime bulunmuş olup tabloda kullanım sıklığı 15’in altında olan anahtar kelimeler yer almamaktadır.

Tablo 6. Anahtar Kelimeler ve Kullanım Sıklıkları

Anahtar Kelime	Kullanım Sıklığı
Örgütler arası ağ (inter-organizational network)	253
Ağ (network)	105
Sosyal ağ analizi (social network analysis)	61
Yenilik (innovation)	53
İş birliği (collaboration)	40
Ağ analizi (network analysis)	31
Sosyal ağ (social network)	29
Sosyal sermaye (social capital)	24
Yönetişim (governance)	22
Örgütler arası ilişki (inter-organizational relationship)	20
İş birliği (cooperation)	17
Küme (cluster)	16
Örgütler arası iş birliği (inter-organizational collaboration)	16
Açık yenilik (open innovation)	15
Güven (trust)	15
Yenilik ağı (innovation network)	15
Üstel rastgele grafik modeli [exponential random graph model (ergm)]	15

Kaynak: VOSviewer program çıktısı

Araştırmada son olarak örgütler arası ağlar ve turizm konularının birlikte ele alındığı 36 çalışma kapsamında bir değerlendirme yapılmıştır. Arama terimleri sonucunda ulaşılan 36 çalışmadan 30'unun makale⁴ ve 34'ünün dilinin İngilizce olduğu görülmektedir. 36 çalışmadan ilkinin 1996 yılında ve en fazla çalışmanın ise yedi çalışma ile 2019 yılında gerçekleştirildiği tespit edilmiştir. En fazla çalışmaya sahip dergiler ise ikişer çalışma ile "Anatolia International Journal of Tourism and Hospitality Research", "Annals of Tourism Research" ve "Sport Management Review" isimli dergilerdir. Ülkeler/bölgeler açısından bakıldığında en fazla çalışmanın beş çalışma ile Amerika Birleşik Devletleri tarafından gerçekleştirildiği görülmektedir. Araştırma alanları açısından bakıldığında yoğunlaşmanın 24 çalışma ile "Sosyal Bilimler Diğer Konular" alanında olduğu tespit edilmiştir. Bu alanı 15 çalışma ile "İşletme Ekonomisi" takip etmektedir.

5. SONUÇ VE TARTIŞMA

Örgütler arası ağlar ile ilgili gerçekleştirilen çalışmaların mevcut durumu bibliyometrik analiz aracılığıyla ortaya konulmaya çalışılmıştır. 1980 ile 2023 yılları arasında İngilizce dilinde toplamda 1047 çalışmanın yayınlandığı görülmüş ve konu ile ilgili çalışmaların sayısının artış eğilimi gösterdiği tespit edilmiştir. Benzer biçimde seçmiş oldukları dört dergi içerisinde örgütler arası ağlar ile ilgili olarak 1980 ve 1996 yılları arasında yayınlanmış olan çalışmaları inceleyen Oliver ve Ebers (1998) tarafından gerçekleştirilen inceleme değerlendirildiğinde de yayın sayısında bir artış eğilimi olduğu görülmektedir. Seçmiş oldukları sekiz dergi içerisinde örgütler arası ağlar ile ilgili olarak 2006 ve 2016 yılları arasında yayınlanmış olan çalışmaları inceleyen Farias ve Hoffmann (2018) ise konuyla ilgili yayınlarda artış değil istikrar söz konusu olduğu sonucuna ulaşmıştır. Bu bulgunun araştırmacıların belirli dergiler üzerinden bir değerlendirme yapmış olmaları sebebiyle farklılık gösterdiği ifade edilebilir. Bu araştırmadan elde edilen bulgu doğrultusunda ise konu ile ilgili gerçekleştirilen çalışmaların gün geçtikçe artmaya ve çeşitlenmeye devam ettiği belirtilebilir.

İncelenen toplam 1047 çalışma içerisinde 370 çalışma ile Amerika Birleşik Devletleri'nin konu ile ilgili en fazla çalışma gerçekleştiren ülke olduğu görülmüştür. Türkiye'nin üç çalışma ile daha alt sıralarda yer aldığı tespit edilmiştir. Bununla birlikte Çubukçu (2021) tarafından gerçekleştirilen çalışmada da ağ kavramları ve ağlara katılma sebeplerinin tespitine yönelik ulusal literatürde kısıtlı sayıda çalışma bulunduğu sonucuna ulaşılmıştır. Buna göre Türkiye'nin örgütler arası ağlar ile ilgili uluslararası literatüre katkısının arttırılabileceği ve aynı zamanda ulusal literatürde de konu ile ilgili çalışmaların arttırılmasının faydalı olabileceği ifade edilebilir.

Çalışmaların yer aldığı dergiler ve araştırma alanları açısından bir inceleme yapıldığında ağırlıklı olarak sosyal bilimlerin ön plana çıktığı görülmüştür. Yazar ve atıf sayısı açısından yapılan değerlendirme sonucunda en üretken yazarın "Sydow, Joerg", en fazla atıf alan yazarın ise "Provan, Keith G." olduğu tespit edilmiştir. Çalışma sayısı ile atıf sayısı arasında pozitif yönlü bir ilişki olmadığı, atıf sayısı en yüksek yazarlar arasında bir çalışmaya sahip yazarların da bulunduğu görülmüştür. Yazarlar arasındaki iş birliklerinin ortaya çıkarılması amacıyla gerçekleştirilen ortak yazarlık analizi sonucunda ise 69 yazarı kapsayan ve 12 kümeden oluşan bir ağ haritası elde edilmiştir.

Örgütler arası ağlar ile ilgili gerçekleştirilen çalışmaların hangi konular üzerinde yoğunlaştığını tespit edebilmek amacıyla çalışmaların yazarları tarafından kullanılan anahtar kelimeler incelenmiştir. Bu incelemenin sonucunda en sık kullanılan anahtar kelimenin "örgütler arası ağ" olduğu görülmüş olup genel olarak incelendiğinde örgütler arası ağlar ile ilgili çalışmalarda en fazla ele alınan konular arasında yenilik, iş birliği, sosyal ağ, sosyal sermaye, yönetim, güven konularının yer aldığı tespit edilmiştir. Anahtar kelimeler açısından gerçekleştirilen ortak varlık analizinde ise anahtar kelimelerin birlikte görülme ağı ortaya çıkarılmıştır. Bu ağ kapsamında kullanım sıklığı beş ve üzerinde olan 100 anahtar kelime kapsamında dokuz ayrı kümenin oluştuğu görülmüş olup birinci kümeğe göre ağ ile yenilik ve bilgi transferi anahtar kelimelerinin birlikte görüldükleri tespit edilmiştir. Ağlar, genel olarak, üye firmaların kullanabileceği bilgi kaynaklarını genişleterek bilgi akışını arttırmakta ve bu tür bilgilerin yeniliğe dönüştürülmesini geliştirmektedir (Kühne vd., 2015: 295). Bununla birlikte gerçekleştirilen çalışmalarda örgütler arası ağ ile ağ yönetimi ve ağ yönetimi anahtar kelimelerinin birlikte görüldükleri tespit edilmiştir. Örgütler arası düzenlemelerin verimliliğine ve etkililiğine katkıda bulunduğu inandırıldığı için yönetim önemlidir (Markus

⁴ WoSCC veri tabanında, 30 makaleden bir tanesinin hem makale hem kitap bölümü olarak kategorilendirildiği görülmüştür.

ve Bui, 2012: 164). Benzer biçimde özünde örgütler arası bir faaliyet olan (Edelenbos vd., 2011: 422) ağ yönetimi değer oluşturmayı ve ağ başarısını etkilediği için önemlidir (Manser vd., 2016: 187). Birlikte görülen diğer anahtar kelimeler arasında iş birliği ile güven kelimeleri de bulunmaktadır. Birçokları için yüksek düzeyde güven ile ağa bağlı uygulamalardan elde edilen değerli sonuçlar arasındaki ilişkinin olumlu olduğu varsayılmakta ve teorisyenler güveni örgütler arası ağlarda başarılı iş birliğinin hem ön koşulu hem de yan ürünü olarak görme eğilimindedirler (Lo vd., 2022: 1271).

Araştırmada örgütler arası ağlar ile ilgili çalışmaların sayısının artış eğilimi gösterdiği görülmüştür. Aynı zamanda gerçekleştirilen çalışmalarda kullanılan anahtar kelimelerden yalnızca 100 tanesinin kullanım sıklığının beş ve üzerinde olduğu tespit edilmiştir. Buna göre örgütler arası ağlar ile ilgili literatüre olan katkının her geçen gün artmaya devam ettiği ancak konunun incelenmeyen veya az sayıda çalışmada incelenen birçok yönü olduğu belirtilebilir. Örgütler arası ağlar konusu ile ilgili literatürdeki boşlukları belirleyen araştırmalar da bu sonucu desteklemektedir. Örneğin, Fowler ve Reisenwitz (2013) tarafından yönetim ve pazarlama literatüründe firmalar arası ağlar ile ilgili ampirik ve kavramsal makaleler altı başlık altında incelenerek araştırma boşlukları tespit edilmiştir. Benzer biçimde Oliver ve Ebers (1998) ile Zaheer vd. (2010) örgütler arası ağlar literatürüne ilişkin gerçekleştirdikleri incelemeler sonucunda gelecek araştırmalar için çeşitli çıkarımlarda bulunmuşlardır.

Bu araştırmada örgütler arası ağlar ile ilgili literatür hakkında araştırmacılara çeşitli açılardan bilgiler sunulmuştur. Örgütler arası ağlar ile ilgili gerçekleştirilen çalışmaların yıllar içinde sayısal açıdan gösterdiği değişim, çalışmaların hangi araştırma alanlarında yoğunlaştığı veya en fazla hangi dergilerde yayınlandığı, en fazla çalışma gerçekleştiren ülke veya bölge, konu hakkında çalışma gerçekleştiren en üretken yazarlar, çalışma gerçekleştiren yazarlar içerisinde en fazla atıf alan yazarlar, çalışmalarda en sık kullanılan anahtar kelimeler ve çalışmalarda birlikte ele alınan konular hakkında bilgiler sunulmuştur. Bu bilgilerin, araştırmacıların literatürün mevcut durumu hakkında bilgi sahibi olmalarına yardımcı olacağı ve gerçekleştirilecek olan çalışmalar için bir temel oluşturabileceği düşünülmektedir. İyi yapılmış bibliyometrik çalışmalar, bir alanı yeni ve anlamlı bir şekilde iletirmek için sağlam temeller oluşturabilmekte ve bilim insanlarının tek noktadan genel bakış elde etmelerini, bilgi boşluklarını belirlemelerini, araştırma için yeni fikirler türetmelerini ve alana yönelik amaçlanan katkılarını konumlandırmalarını sağlamaktadır (Donthu vd., 2021: 285).

Araştırmada son olarak örgütler arası ağlar ve turizm konularını birlikte ele alan çalışmalara ulaşılmıştır. Gerçekleştirilen çalışmaların sayısının az olması sebebiyle örgütler arası ağlar konusunun turizm bağlamında henüz keşfedilmemiş birçok yönü olduğu düşünülmektedir. Örgütler arası ağlar, örgütlerin birbirine bağımlılığı ve mal ve hizmetlerini verimli bir şekilde koordine etme ihtiyaçları sebebiyle turizm destinasyonlarının bel kemiğini oluşturmaktadır (Aarstad vd., 2020: 7). Bununla birlikte turizm firmaları arasında; turizm firmaları ve onların girdi tedarikçileri arasındaki dikey girdi ilişkileri veya benzer turizm firmaları (örneğin oteller) arasındaki yatay rekabetçi veya zincir ilişkiler gibi farklı türlerde ağ ilişkileri bulunmaktadır (Sørensen, 2007: 26-27). Her bir ilişki biçimi farklı amaçlarla kurulmakta ve farklı sonuçlar doğurmaktadır. Bu doğrultuda örgütler üzerinde çeşitli etkileri bulunan örgütler arası ağlar ile ilgili turizm bağlamında gerçekleştirilecek çalışmaların arttırılmasıyla turizm olgusunun henüz açıklanmayan yönlerini açıklığa kavuşturacağı düşünülmektedir.

Bu araştırmanın birtakım sınırlılıkları bulunmaktadır. Verilerin bir veri tabanından alınmış olması araştırmanın birinci sınırlılığını oluşturmaktadır. Seçilen veri tabanı geniş çaplı bir literatürü kapsamaktadır. Ancak veri tabanında yer alamayan çalışmalar araştırma kapsamı dışında kalmıştır. Seçilen arama terimleri araştırmanın ikinci sınırlılığını oluşturmaktadır. Örgütler arası ağlar ile ilgili azami sayıda çalışmaya ulaştırabileceği düşünülen arama terimleri seçilmiştir. Ancak var ise, arama terimlerini içermeyen örgütler arası ağlar ile ilgili çalışmalar araştırma kapsamı dışında kalmıştır. Bu araştırmada bibliyometrik açıdan bir inceleme yapıldığı için ele alınan çalışmaların içeriklerine dair derinlemesine bir değerlendirme yapılmamıştır.

KAYNAKÇA

- Aarstad, J., Ness, H. and Haugland, S. A. (2020). Destination cobranding in interorganizational networks: Assessing the role of central tourism organizations, *Journal of Destination Marketing & Management*, 17: 100466, 1-9
- Ali, J. and Ali, T. (2023). Circular economy and agriculture: mapping scientific productivity, research pattern and future research direction, *Environment, Development and Sustainability*.
- Belso-Martínez, J. A., Mas-Verdu, F. and Chinchilla-Mira, L. (2020). How do interorganizational networks and firm group structures matter for innovation in clusters: Different networks, different results, *Journal of Small Business Management*, 58 (1), 73-105.
- Benckendorff, P. and Zehrer, A. (2013). A network analysis of tourism research, *Annals of Tourism Research*, 43, 121-149.
- Bokun, K. and Nazarko, J. (2023). Smart villages concept - A bibliometric analysis and state-of-the-art literature review, *Progress in Planning*, 175: 100765, 1-23
- Burt, R. S. (1992). *Structural Holes: The Social Structure of Competition*, Cambridge, Massachusetts, Harvard University Press.
- Ceesay, L. B. (2023). Innovation and inter-organizational network: Systematic review and bibliometric analysis, *Business Perspectives and Research*.
- Cobo, M.J., López-Herrera, A.G., Herrera-Viedma, E. and Herrera, F. (2011). An approach for detecting, quantifying, and visualizing the evolution of a research field: A practical application to the Fuzzy Sets Theory field, *Journal of informetrics*, 5 (1), 146-166.
- Coleman, J. S. (1988). Social capital in the creation of human capital, *American Journal of Sociology*, 94, S95-S120.
- Corrêa, C. and Franco, M. (2023). Interorganizational networks for competitiveness in tourism, *Tourism Analysis*, 28 (2), 305-321.
- Çubukcu, M. (2021). Örgütler arası ağların stratejik önemine dair literatürdeki güncel tartışmalar, *Uluslararası Yönetim Akademisi Dergisi*, 4 (3), 638-659.
- Dagnino, G. B., Levanti, G., Minà, A. and Picone, P. M. (2015). Interorganizational network and innovation: a bibliometric study and proposed research agenda, *Journal of Business & Industrial Marketing*, 30 (3/4), 354-377.
- De Wever, S., Martens, R. and Vandenbempt, K. (2005). The impact of trust on strategic resource acquisition through interorganizational networks: Towards a conceptual model, *Human Relations*, 58 (12), 1523-1543.
- Deb, R., Kondasani, R. K. R. and Das, A. (2023). Adventure tourism: current state and future research direction, *Tourism Review*.
- Donthu, N., Kumar, S., Mukherjee, D., Pandey, N. and Lim, W. M. (2021). How to conduct a bibliometric analysis: An overview and guidelines, *Journal of Business Research*, 133, 285-296.
- Donthu, N., Kumar, S. and Pandey, N. (2021). A retrospective evaluation of Marketing Intelligence and Planning: 1983-2019, *Marketing Intelligence & Planning*, 39 (1), 48-73.
- Dowling, M. J., Roering, W. D., Carlin, B. A. and Wisnieski, J. (1996). Multifaceted relationships under coepetition: Description and theory, *Journal of Management Inquiry*, 5 (2), 155-167.
- Edelenbos, J., Klijn, E.-H. and Steijn, B. (2011). Managers in governance networks: How to reach good outcomes?, *International Public Management Journal*, 14 (4), 420-444.
- Falcone, E., Kent, J. and Fugate, B. (2020). Supply chain technologies, interorganizational network and firm performance: A case study of Alibaba Group and Cainiao, *International Journal of Physical Distribution & Logistics Management*, 50 (3), 333-354.

- Farias, R. A. S. and Hoffmann, V. E. (2018). Analysis of scientific production on interorganizational networks study field, *Innovation & Management Review*, 15 (1), 92-115.
- Fayganoğlu, P. (2019). Kaynak bağımlılığı ve sosyal ağ kuramları bağlamında Türkiye'deki şirketlerin yönetim kurulu üyeliklerindeki çeşitlenme, *Kara Harp Okulu Bilim Dergisi*, 29 (2), 247-266.
- Fowler, J. G. and Reisenwitz, T. H. (2013). A review of interfirm networks: A deeper understanding of the relationship paradigm, *Journal of Business Strategies*, 30 (1), 52-95.
- Friedland, R. and Palmer, D. (1984). Park place and main street: Business and the urban power structure, *Annual Review of Sociology*, 10, 393-416.
- Gallagher, C., Lusher, D., Koskinen, J., Roden, B., Wang, P., Gosling, A., Polyzos, A., Stenze, M., Hegarty, S., Spurling, T. and Simpson, G. (2023). Network patterns of university-industry collaboration: A case study of the chemical sciences in Australia, *Scientometrics*, 128 (8), 4559-4588
- Gibb, J., Sune, A. and Albers, S. (2017). Network learning: Episodes of interorganizational learning towards a collective performance goal, *European Management Journal*, 35 (1), 15-25.
- Granovetter, M. S. (1973). The strength of weak ties, *American Journal of Sociology*, 78 (6), 1360-1380.
- Griffin, D. J., Arth, Z. W., Hakim, S. D., Britt, B. C., Gilbreath, J. N., Pike, M. P., Laningham, A. J., Bordbar, F., Hart, S. and Bolkan, S. (2021). Collaborations in communication: Authorship credit allocation via a weighted fractional count procedure, *Scientometrics*, 126 (5), 4355-4372.
- Gulati, R. (1998). Alliances and networks, *Strategic Management Journal*, 19 (4), 293-317.
- Gulati, R., Lavie, D. and Madhavan, R. (2011). How do networks matter? The performance effects of interorganizational networks, *Research in Organizational Behavior*, 31, 207-224.
- Gulati, R., Nohria, N. and Zaheer, A. (2000). Strategic networks, *Strategic Management Journal*, 21 (3), 203-215.
- Gürsakal, N. (2018). Ağ Bilimi ve Sosyal Ağlar, Gürsakal, N. and Uça Güneş, E. P. (Ed.), *Sosyal Ağ Analizi*, Eskişehir, Anadolu Üniversitesi, 2-18.
- Haehlen, G. T. (1995). *Environmental consulting firms and their clients: A study of interorganizational relationships* (Publicaiton No. 9528498) [Doctoral dissertation, New York University]. ProQuest Dissertations & Theses Global.
- Hill, S. (2003). Social network relational vectors for anonymous identity matching, Getoor, L. (Ed.), *SRL2003 IJCAI 2003 Workshop on Learning Statistical Models from Relational Data*, Computer Science Department Faculty Publication Series, 48-52.
- Hitt, M. A., Lee, H.-U. and Yucel, E. (2002). The importance of social capital to the management of multinational enterprises: Relational networks among Asian and Western firms, *Asia Pacific Journal of Management*, 19 (2-3), 353-372.
- Hosseini, M. R., Martek, I., Zavadskas, E. K., Aibinu, A. A., Arashpour, M. and Chileshe, N. (2018). Critical evaluation of off-site construction research: A Scientometric analysis, *Automation in Construction*, 87, 235-247.
- Ivanitskaya, L. V., Bjork, A. E. and Taylor, M. R. (2021). Bibliometric analysis and visualization of Catholic health care research: 1973-2019, *Journal of Religion and Health*, 60 (6), 3759-3774.
- K.N., H. and Thomas, M. T. (2021). Understanding interorganizational network evolution, *Journal of Business & Industrial Marketing*, 36 (12), 2257-2275.
- Karayanni, D. A. (2015). A model of interorganizational networking antecedents, consequences and business performance, *Journal of Business-to-Business Marketing*, 22 (4), 293-312.
- Knight, L. (2002). Network learning: Exploring learning by interorganizational networks, *Human Relations*, 55 (4), 427-454.
- Koseoglu, M. A., Rahimi, R., Okumus, F. and Liu, J. (2016). Bibliometric studies in tourism, *Annals of Tourism Research*, 61, 180-198.

- Kühne, B., Gellynck, X. and Weaver, R.D. (2015). Enhancing innovation capacity through vertical, horizontal, and third-party networks for traditional foods, *Agribusiness*, 31 (3), 294-313.
- Labianca, G. and Brass, D. J. (2006). Exploring the social ledger: Negative relationships and negative asymmetry in social networks in organizations, *Academy of Management Review*, 31 (3), 596-614.
- Laengle, S., Modak, N. M., Merigó, J. M. and De La Sotta, C. (2018). Thirty years of the International Journal of Computer Integrated Manufacturing: a bibliometric analysis, *International Journal of Computer Integrated Manufacturing*, 31 (12), 1247-1268.
- Lo, C., Breimo, J. P. and Turba, H. (2022). Trust and distrust in interorganizational networks - the case of Norwegian child welfare and protection, *Public Management Review*, 24 (8), 1271-1288.
- Mandell, M. P. (1999). Community collaborations: Working through network structures, *Policy Studies Review*, 16 (1), 42-64.
- Manser, K., Hillebrand, B., Woolthuis, R. K., Ziggers, G. W., Driessen, P. H. and Bloemer, J. (2016). An activities-based approach to network management: An explorative study, *Industrial Marketing Management*, 55, 187-199.
- Marchiori, D. and Franco, M. (2020). Knowledge transfer in the context of inter-organizational networks: Foundations and intellectual structures, *Journal of Innovation & Knowledge*, 5 (2), 130-139.
- Marin, A. and Wellman, B. (2011). Social Network Analysis: An Introduction, Scott, J. and Carrington, P. J. (Ed.), *The SAGE Handbook of Social Network Analysis*, London, SAGE Publications, 11-25.
- Markus, M. L. and Bui, Q. "N." (2012). Going concerns: The governance of interorganizational coordination hubs, *Journal of Management Information Systems*, 28 (4), 163-197.
- Mas-Tur, A., Modak, N. M., Merigó, J. M., Roig-Tierno, N., Geraci, M. and Capecechi, V. (2019). Half a century of Quality & Quantity: a bibliometric review, *Quality & Quantity*, 53 (2), 981-1020.
- Matthews, K. E., Crampton, A., Hill, M., Johnson, E. D., Sharma, M. D. and Varsavsky, C. (2015). Social network perspectives reveal strength of academic developers as weak ties, *International Journal for Academic Development*, 20 (3), 238-251.
- Mizruchi, M. S. and Galaskiewicz, J. (1994). Networks of Interorganizational Relations, Wasserman, S. and Galaskiewicz, J. (Ed.), *Advances in Social Network Analysis: Research in the Social and Behavioral Sciences*, Thousand Oaks, California, SAGE Publications, 230-253.
- Moral-Muñoz, J. A., Herrera-Viedma, E., Santisteban-Espejo, A. and Cobo, M. J. (2020). Software tools for conducting bibliometric analysis in science: An up-to-date review, *El Profesional de la Información*, 29 (1): e290103, 1-20.
- Mukherjee, D., Lim, W. M., Kumar, S. and Donthu, N. (2022). Guidelines for advancing theory and practice through bibliometric research, *Journal of Business Research*, 148, 101-115.
- Müller-Seitz, G. (2012). Leadership in interorganizational networks: A literature review and suggestions for future research, *International Journal of Management Reviews*, 14 (4), 428-443.
- Mwesiumo, D. and Halpern, N. (2019). A review of empirical research on interorganizational relations in tourism, *Current Issues in Tourism*, 22 (4), 428-455.
- Nahapiet, J. and Ghoshal, S. (1998). Social capital, intellectual capital, and the organizational advantage, *Academy of Management Review*, 23 (2), 242-266.
- Neergaard, H. and Ulhøi, J. P. (2006). Government agency and trust in the formation and transformation of interorganizational entrepreneurial networks, *Entrepreneurship Theory and Practice*, 30 (4), 519-539.
- Oliver, A. L. and Ebers, M. (1998). Networking network studies: An analysis of conceptual configurations in the study of inter-organizational relationships, *Organization Studies*, 19 (4), 549-583.
- Oliver, C. (1990). Determinants of interorganizational relationships: Integration and future directions, *Academy of Management Review*, 15 (2), 241-265.

- Omerzel, D. G. (2016). A systematic review of research on innovation in hospitality and tourism, *International Journal of Contemporary Hospitality Management*, 28 (3), 516-558.
- Pesämaa, O. (2007). *Development of relationships in interorganizational networks: studies in the tourism and construction industries* (Publicaiton No. 8478) [Doctoral thesis, Luleå University of Technology]. Munich Personal RePEc Archive.
- Phan, T. T. T., Nguyen, Y. C. and Hoang, A. D. (2021). A Bibliometrics study on homework from 1977 to 2020, *Vietnam Journal of Educational Sciences*, 17 (1), 45-59.
- Plaza, B., Galvez-Galvez, C. and Gonzalez-Flores, A. (2011). Orchestrating innovation networks in e-tourism: A case study, *African Journal of Business Management*, 5 (2), 464-480.
- Poje, T. and Zaman Groff, M. (2022). Mapping ethics education in accounting research: A bibliometric analysis, *Journal of Business Ethics*, 179 (2), 451-472.
- Pritchard, A. (1969). Statistical bibliography or bibliometrics, *Journal of Documentation*, 25 (4), 348-349.
- Provan, K. G. and Kenis, P. (2008). Modes of network governance: Structure, management, and effectiveness, *Journal of Public Administration Research and Theory*, 18 (2), 229-252.
- Provan, K. G., Fish, A. and Sydow, J. (2007). Interorganizational networks at the network level: A review of the empirical literature on whole networks, *Journal of Management*, 33 (3), 479-516.
- Rosenkopf, L. and Schleicher, T. (2008). Below the tip of the iceberg: The co-evolution of formal and informal interorganizational relations in the wireless telecommunications industry, *Managerial and Decision Economics*, 29 (5), 425-441.
- Santa, R., Sanz, C. M., Tegethoff, T. and Cayon, E. (2023). The impact of emotional intelligence, cross-functional teams and interorganizational networks on operational effectiveness, *Journal of Organizational Effectiveness: People and Performance*, 10 (3), 313-329.
- Shumate, M. (2011). Interorganizational/Interlocks, Barnett, G. A. (Ed.), *Encyclopedia of Social Networks*, Thousand Oaks, California, SAGE Publications, 435-438.
- Sørensen, F. (2007). The geographies of social networks and innovation in tourism, *Tourism Geographies*, 9 (1), 22-48.
- Sozen, C., Basım, N. ve Hazır, K. (2009). Social network analysis in organizational studies, *International Journal of Business and Management*, 1 (1), 21-35.
- Toigo, T. (2017). Innovation and networks in SME's: A bibliometric study, *International Journal of Innovation*, 5 (1), 46-65.
- Torun T. and Eğilmez, Ö. (2015). Yerleşiklik ve ilişkileri anlamada ağ düzeneği kuramı: Sosyolojik bakış, *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (42), 69-76.
- Tunalı, V. (2016). *Sosyal Ağ Analizine Giriş*, Ankara, Nobel Akademik Yayıncılık.
- van der Weert, G., Burzynska, K. and Knobens, J. (2022). An integrative perspective on interorganizational multilevel healthcare networks: a systematic literature review, *BMC Health Services Research*, 22: 923, 1-17.
- van der Zee, E. and Vanneste, D. (2015). Tourism networks unravelled; a review of the literature on networks in tourism management studies, *Tourism Management Perspectives*, 15, 46-56.
- van Eck, N. J. and Waltman, L. (2010). Software survey: VOSviewer, a computer program for bibliometric mapping, *Scientometrics*, 84 (2), 523-538.
- VOSviewer (2023). Welcome to VOSviewer, <https://www.vosviewer.com> (Erişim Tarihi: 08.12.2023)
- Wasserman, S. and Faust, K. (1994). *Social Network Analysis: Methods and Applications*, Cambridge, Cambridge University Press.

- Web of Science Core Collection Help (2023). Wildcards, https://images.webofknowledge.com/images/help/WOS/hs_wildcards.html (Erişim Tarihi 11.12.2023)
- Wilkinson, I. and March, R. (2008). Conceptual Tools for Evaluating Tourism Partnerships, Scott, N., Baggio, R. and Cooper, C. (Ed.), *Network Analysis and Tourism: From Theory to Practice*, Clevedon, Channel View Publications, 27-39.
- Xia, S. and Zhong, K. (2021). Knowledge mapping of green technology visualization with bibliometric tools, *Scientific Programming*, 2021: 6298813, 1-14.
- Xu, D. and Xu, Z. (2023). Bibliometric analysis of decision-making in healthcare management from 1998 to 2021, *International Journal of Healthcare Management*, 16 (4), 623-637.
- Ying, T. and Norman, W. C. (2017). Personality effects on the social network structure of boundary-spanning personnel in the tourism industry, *Journal of Hospitality & Tourism Research*, 41 (5), 515-538.
- Zaheer, A., Gözübüyük, R. and Milanov, H. (2010). It's the connections: The network perspective in interorganizational research, *Academy of Management Perspectives*, 24 (1), 62-77.
- Zhang, G., Wei, F. and Wang, P. (2023). Opening the black box of Library Hi Tech: a social network and bibliometric analysis, *Library Hi Tech*.
- Zheng, W. and Luo, B. (2022). Understanding pollution behavior among farmers: Exploring the influence of social networks and political identity on reducing straw burning in China, *Energy Research & Social Science*, 90: 102553, 1-11
- Zupic, I. and Čater, T. (2015). Bibliometric methods in management and organization, *Organizational Research Methods*, 18 (3), 429-472.